

NAPTÁR

1973. DECEMBER

— 45 éve, 1928-ban halt meg Ioan NÁDEJDE román publicista és szocialista harcos, a múlt századi szocialista mozgalom egyik tekintélyes alakja. Nădejde szerkesztésében jelent meg a *Contemporanul* első öt évfolyama (1881—1885) s ugyancsak ő szerkesztette a szocialista körök *Critica Socială* (1891—1893) c. elméleti lapját. Munkásságával hozzájárult a marxizmus terjesztéséhez és a Romániai Munkások Szociáldemokrata Pártjának létrehozásához. (Sz. 1854) M 71. 10. 59. Nov.

— 100 éve, 1873-ban halt meg Radu IONESCU román költő és kritikus. *Cinturi intime* (Meghitt dalok) c. kötetében a kései romantika lírikusának bizonyul, bár ugyanakkor a modernebb hangvételű költészet is megszólal verseiben. A *Revista Română* (1861) figyelemre méltó kritikusként dolgozott, e folyóiratban jelent meg egyik legjelentősebb tanulmánya, a *Principiile critice* (Kritikai elvek). (Sz. 1832)

December 1.

— 1918 : Erdély egyesül Romániával. * I. Gheorghiu — C. Nuțu : A *gyulafehérvári nemzeti gyűlés 1918. december 1.* Bukarest 1968 Politikai Könyvkiadó.

— Afrika napja.

— 1945 : A Nemzetközi Demokratikus Nőszövetség megalakulása.

— 55 éve, 1918-ban Budapesten halt meg KAFFKA Margit író, költő, a magyar próza jelentős alakja, egyik legkiválóbb írónő. (Sz. 1880. június 10. Nagykároly) M 70. 4. 63.

— 175 éve, 1798-ban Boroszlóban halt meg Christian GARVE német filozófus, író és műfordító, lépcsői tanár. A felvilágosodásban különösen az erkölcs-nemesítő funkciót hangsúlyozta. Nevezetes bírálata Kant A tiszta ész kritikájára c. művéről (1782. január 19. Göttingische Anzeiger von gelehrten Sachen), amely a Prolegoménák megírására készítette Kantot. Cicero és Arisztotelész fordítója. (Sz. 1742. január 7. B)

December 2.

— 25 éve, 1948-ban Oulunkyläben halt meg LARIN-KYÖSTI (Kaarlo Kyösti Larson) finn költő, drámaíró, elbeszélő. (Sz. 1872. június 2. Hämeenlinna) M 72. 4. 57.

— 100 éve, 1873-ban Szegeden született NYILASY Sándor festő. Tanulmányait Budapesten, Münchenben, Nagybányán és Párizsban végezte, stílusa Hollós, Munkácsi és Tornyai hatása alatt fejlődött sajátossá. Kedvenc témáit a falusi életből merítette, de szívesen festette a szülővárosát környező tájakat is. (Mh. 1934. január 6. Sz) (OI)

December 3.

—1931. december 3—24 : A Román Kommunista Párt V. Kongresszusa.

— 85 éve, 1888-ban született Ion NONNA OTESCU román zeneszerző és karmester, több szimfonikus költemény, népi témára írt szimfónia, balett és vígopera szerzője. (Mh. 1940. március 25.)

— 90 éve, 1883-ban Bécsben született Anton WEBERN osztrák zeneszerző. Tanulmányait a bécsi egyetemen és Arnold Schönbergnél végezte. Bécsben, Prágában, Danzigban és Stettinben volt színházi karmester. Tanított a Schönberg alapítottata zeneiskolában, s több bécsi munkáskórus karmestereként járult hozzá értékes zeneirodalmi alkotások népszerűsítéséhez. 1932—33-ban Bécsben tizenhat előadás keretében mutatta be a zenei fejlődés útját a modern zene kialakulásáig. Ezek az előadások *Út az új zenéhez* címmel könyv alakban (magyarul is) megjelentek. Első művei a német romantikusok, Brahms, Wagner s a modern osztrák zeneszerzők, Mahler és Schönberg hatásáról vallanak. Századunk első évtizedének végén keletkező *George-dalok* s hangszeres darabjai atonális lazaságról s újszerű technikáról tanúskodnak. Az első világháború éveiben keletkezett hangszeres művei nagyfokú tömörséget mutatnak (pl. *Hat bagatell* című sorozatának egyes darabjai mindössze 6—13 ütemnyi terjedelműek). Ugyanekben az időben tért át Schönberg technikájára, s a *Trakt-dalok* (op. 14, 1921) már az egyik modern irányzatnak, a punktualizmusnak kiindulópontja. A 20-as évek végén, a 30-as esztendők elején a szériális technikát kiterjesztte a ritmus, dinamika és regiszter elemeire is. Ezzel részben kiteljesíti a Schönberg-kezdményezett technikát, ugyanakkor azonban újabb távlatot is nyit századunk zeneszerzőinek egy csoportja számára. Összegező jellegű *Szimfóniája* (op. 21, 1928) s a kilenc hangszere frottó *Koncert* (op. 24, 1934). Utolsó műveiben (főleg kantátaiban) bizonyos fókú befeléfordulás észlelhető, a *Zene-kari variációk* (op. 30, 1940) korábban kialakult stílus-elemeinek szintézisszerű alkalmazását mutatja. Zeneszerzői tevékenysége roppant koncentrátságról tesz tanúságot. „Egész életműve mintegy 3 órányi zene; önismétléstől mentes, pártatlanul tömör művészet. Érzelmvilága, műfajkézlete kétségkívül szűk, szinte egyoldalú. Nem ismeri a zínpadot

kívánó drámaiságot, a hagyományos értelemben vett szimfonizmust, a hatásra törvirtuozitást, az érzelmességet, de a humort, a karikatúrát sem. A Webern-zene alapvetően lírai jellegű, érdekes, bonyolult kamara-költészet. Polgári művészet, de a 20. századi haladó nyugati polgári válságának, lázadásának tipikus heroizmusa vagy reménytelen pesszimizmusa nélkül; a kor kérdéseivel aszkétikusan szigorú erkölcsi normák alapján szembenéző művészet” (Somfai László). (Mh. 1945. szept. 15.)

(Benkő)

December 4.

— 50 éve, 1923-ban New Yorkban született Maria CALLAS görög származású amerikai énekesnő, aki átitútt sikerrel szolgáltatta meg az operairodalom legjelentősebb szoprán-szerepeit. Több évi hallgatás után, az új évadban ismét színpadra lépett.

— 60 éve, 1913-ban Crișanban (Hunyad) született Vlaicu BĂRNA román költő, regényíró és műfordító. Költészetében, történeti regényeiben a Mécvidék harcos múltjának és jelenének avatott krónikása. Verseskötetei: *Cabane albe*, 1936; *Brume*, 1940; *Minerii din satul lui Crișan*, 1949; *Tulnice din munți*, 1950; *Cerbul roșu*, 1956; *Ceas de umbră*, 1966. Regényei: *Romanul Caterinei Varga*, 1960; *Cind era Horea împărat*, 1962. Magyarul az 50-es évektől jelennek meg versei folyóiratokban, antológiákban; 1963-ban megjelent *Varga Katalin regénye*. L. még Román költők antológiája. Bp. 1951; Szemlé: Ötsarkú égi csillag. Bp. 1959; Franyó: Barangolás, 1965.

— 75 éve, 1898-ban Hodgván (Székelyudvarhely köz.) született JÓZSA Béla költő, közíró, a munkásszervező elvtanúja. (Mh. 1943. nov. 22. Kolozsvár) Munkáiból: *Petőfi és az 1848/49-es magyar szabadságharc*. Kv 1939; 1945 (Balogh Edgár bev.); 57 vers (Brassai Viktor, Korvin Sándor, Salamon Ernő verseivel együtt). B 1958; Férfiúdal. A baloldal költészete 1933—1944. Kv 1972. L. még Kántor — Láng: RMI, 1971. M 68. 12. 54. *Találkozás; Zúg az erdő, Jobbgyűzők néznek, Számadás*.

— 175 éve, 1798-ban Bolognában halt meg Luigi GALVANI olasz fiziológus, a villamoság tudományának egyik megalapozója. Kezdetben teológiát hallgatott, majd áttért az orvostudományi szakra és mint professzor a bolognai egyetemen anatómiát adott elő. Az idegek ingerlékenységének tanulmányozása közben, 1780. november 6-án szinte véletlenül felfedezte a galvánelektromosságot. Mivel Napoleon Cisalpin Köztársaságára nem tette le az esküt, 1797-ben elmozdították, rövid idő múlva azonban ismét elfoglalhatta állását. A galvanizmus felfedezésén kívül ana-